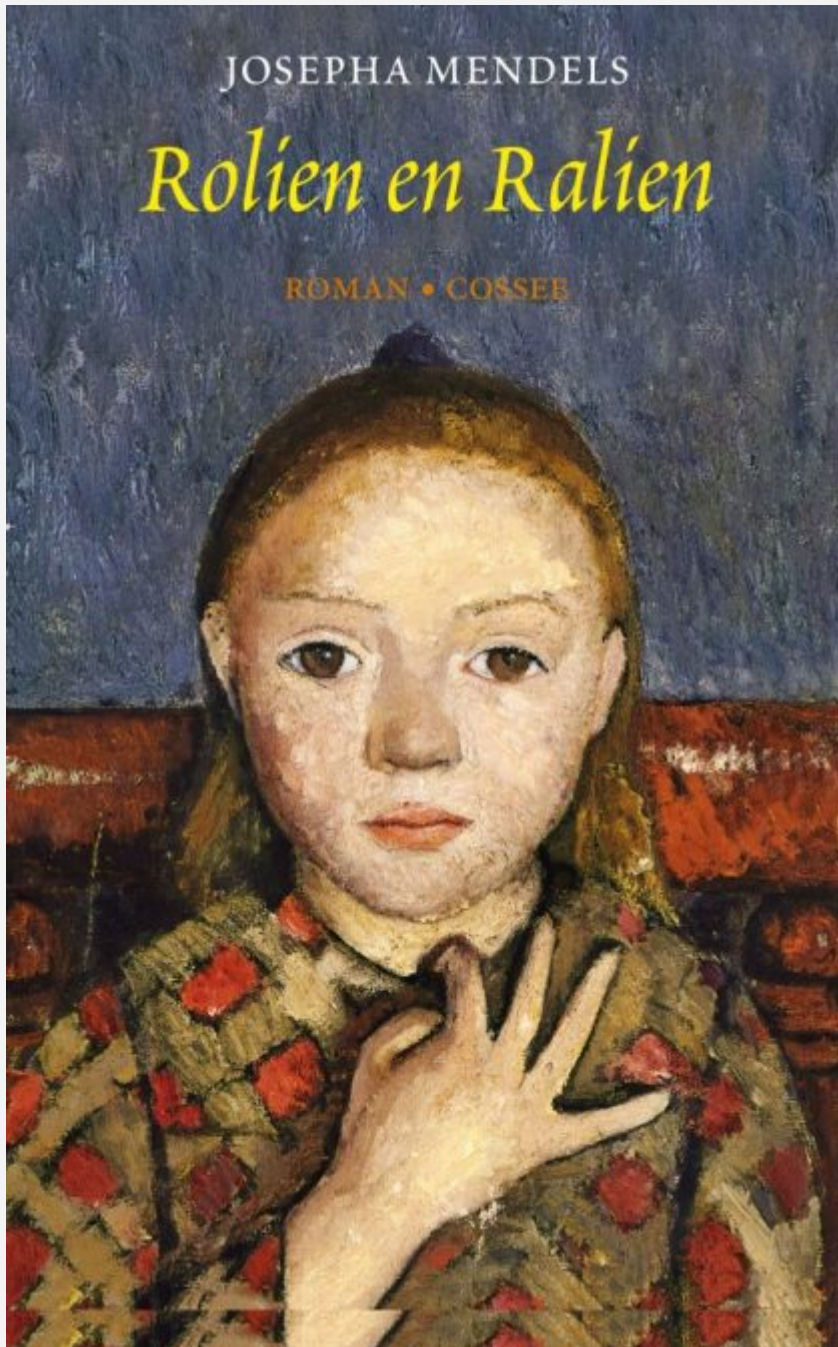

'Rolien en Ralien' door Josepha Mendels (en 'Je wist het toch')

Rolien Kolar groeit op in een joods gezin met vader, moeder en twee oudere zusjes. Deze laatste 'zijn uitsluitend zusjes van elkaar', Rolien staat er buiten en voelt zich er ook buitenstaan. Een andere emotionele moeilijkheid is de spanning in het huwelijk van haar ouders: de ruzies aan tafel en op de slaapkamer, die door het kind afgeluisterd worden. Het is verder al gauw duidelijk, dat vader liever een zoon had gehad als derde kind. Al deze zaken worden door Rolien 'onbewust' waargenomen, roepen gevoelens bij haar op, die ze nog niet onder woorden kan brengen. De 'alwetende' verteller van het verhaal laat ons het leven zien door de ogen van het opgroeiende kind, dat allerlei situaties haarfijn waarneemt en aanvoelt.

In de lagere schoolperiode creëert Rolien's verbeeldingskracht een tweede ik, dat ze 'Ralien' noemt. Ralien spreekt boekentaal, zegt ze tegen haar moeder. Haar opstel op school brengt haar in nauwer contact met haar juf, die haar aanraadt aan een boek te beginnen. Voor vrouwen, zoals haar juf, voelt ze veel warmte, mannen komen minder gunstig uit de verf, en zorgen vaak voor verwarring.

Op de middelbare school onderkent ze bij zichzelf als 't ware nog een derde ik: "Popul", een grap maken, gekke bek trekken maakt je populair. Ze probeert een literaire club te organiseren en raakt heel erg bevriend met /verliefd op Titi.

Aan het eind van het eerste deel - ze is dan inmiddels 19 jaar- maakt Rolien zich los van thuis en kondigt aan naar Parijs te gaan. Het tweede deel speelt zich daar af en beschrijft voornamelijk haar Parijse amoureuze relaties, met mannen, dat dan weer wel.

Roos van Rijswijk schreef een nawoord bij dit geheel. (waarvan de diepere zin en betekenis mij overigens geheel ontgaat)

Rolien en Ralien, dat nu opnieuw is uitgegeven en voor het eerst in 1947 gepubliceerd werd, is terecht bekend geworden. Het is goed en vlot geschreven, en onderhoudend. Een geweldig boek voor leesclubs ook, want er valt veel over te zeggen,

lijkt me. Zo is daar het thema van de homoseksualiteit, iets waar in die tijd niet openlijk over gesproken kon worden en wat in het boek dan ook niet frank en vrij gepromoot wordt, maar als onderstroom duidelijk leeft. En wie was niet als puber verliefd op een lerares? Overigens: net als in Willie Corsari's *Charles en Charlotte* ook hier een meisje, dat eigenlijk een jongen had moeten zijn, hetgeen in die tijd kennelijk gezien werd als één van de mogelijke oorzaken van homoseksualiteit.

En dan Ralien, op de achterflap door de uitgever benoemd als 'speelkameraadje', en in het nawoord als 'denkbeeldig vriendje'. Dit lijkt me wel erg kort door de bocht. Ik denk dat Rolien vanuit frustratie en behoefte aan aandacht ertoe gekomen is zichzelf van een afstandje te beschouwen en zo haar eigen drama op te voeren: in zichzelf spreken in de 3e persoon (over zichzelf), en zo een toeschouwersrol aanneemt: "*Zij deed heel dik jam op haar boterham*" etc. (boekentaal noemt ze het...).

Vanuit dezelfde bron ontwikkelt zich ook dwangmatigheid en op de middelbare School 'Popul', gek doen om erbij te horen. Allemaal wel begrijpelijk, denk ik en niet direct om de zwaarste diagnoses op te plakken, zoals blijkbaar wel gebeurd is in het verleden. Genoeg om over na te denken en eventueel te praten dus

De titel van dit boek is nog uit 'de oude doos', en klinkt in onze oren oubollig en meisjesachtig. Dat geldt voor meer titels van Mendels' boeken.

De boeken van Josepha Mendels zijn geënt op haar veelbewogen leven.

Wanneer je meer wilt lezen is: *Je wist het toch* is wat wel haar meest autobiografische roman genoemd wordt. Deze roman is voortgekomen uit haar verblijf in Londen tijdens de oorlog. Over haar biografie, *Josepha Mendels* door Sylvia Heimans, is al eerder een recensie geschreven en op deze website gepubliceerd (zie:

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2016/07/25/josepha-mendels-door-sylvia-heimans/>). Beiden zijn te leen in de vrouwenbibliotheek.

Uitgeverij Cossee, 2017
Pagina's 216
ISBN 978 9059 367 357

Je wist het toch Josepha Mendels

Uitgeverij Cossee, 2016
Pagina's 224
ISBN 978 9059 366 558

Recensie door Pien van Leeuwen, maart 2018

Januari (openings)nieuws

Beste leensters en andere belangstellenden,

Een bescheiden nieuwsbrief op deze oudjaarsdag, maar weer een goede gelegenheid om alle vrijwillig(st)ers en andere betrokkenen bij de vrouwenbibliotheek van harte te bedanken voor hun inzet en bijdrage gedurende het afgelopen jaar. Het is om allerlei redenen een relatief rustig jaar geweest, met weinig extra activiteiten. De leesgroep, de poëziegroep, de recensies en het lenen hebben wel onverminderd op enthousiaste belangstelling kunnen rekenen.

Jonna, het wordt bijna een traditie, graag wil ik jou als eerste bedanken. Ik ben nog steeds heel blij met jouw werk en jou als steun en toeverlaat: het werk aan de website, het uitzoeken van privacyregels, het samen met Rianne dragen van de poëziegroep e.d.!

Recensies van kortgeleden verschenen boeken maken (gelukkig) nog steeds een belangrijk deel van de website uit. Ook dit jaar hebben een flink aantal recensenten hieraan bijgedragen. Sommigen doen het al jaren, anderen zijn net begonnen, sommigen schrijven er een per maand, anderen een per jaar. Dankzij jullie krijgen de boeken aandacht, kunnen belangstellenden kijken of een titel hen aanspreekt en is de bibliotheek blij met de recensie-exemplaren van talrijke uitgeverijen. Dit jaar is er iemand bijgekomen die graag poëzie leest en erover schrijft. Dat was tot nu toe een onderbelicht onderwerp, maar heeft al gezorgd voor een paar erg mooie poëziebesprekingen. Bijzonder dit jaar was dat een deel van de recensies terecht is gekomen in de 'zelfgemaakte scheurkalender' van 2018. Dus dank je wel Anneke, Bianca, Elsje, Fieke, Hannah, Ine, Jonna, Kimberly, Kyra, Lia, Litania, Mary, Maud, Olaf, Pien en Rowen!

Aan iedereen, lezer, leenster/leener, vrijwillig(st)er, belangstellende een mooi en inspirerend nieuw (boeken)jaar gewenst.

Een paar 'nieuws'berichten van de afgelopen maand:

- Tijdens het IDFA was de documentaire **Jane** te zien, over chimpansee-biologe Jane Goodall. Het is een intieme documentaire over haar (levenswerk) en bestaat grotendeels uit verloren gewaand beeldmateriaal.
- Begin oktober ontving **Anne Proulx** de prestigieuze *Lifetime Achievement Award* van de American Book Foundation. "Het oeuvre van Annie proulx is uniek, van groot belang en alom geliefd", zei David Steinberger, bestuursvoorzitter van de National Book Foundation. In maart verscheen haar nieuwe roman **Schorshuiden** (moet nog gerecenseerd worden, zit in de 'doos') en werd ook in Nederland lovend ontvangen.
- De Amerikaanse schrijfster **Sue Grafton** (77) is overleden. Ze is bekend van de alfabetreeks: een reeks detectiveromans rond de vrouwelijke speurder Kinsey Millhone. In de bibliotheek staan 16 delen van haar hand en te oordelen naar hoe vaak ze zijn geleend, was men erg enthousiast over haar.
- In de Trouw van 23 december stond een dubbelinterview en gesprek met de van oorsprong Egyptische feministe **Nahed Selim** die veel kritiek had/heeft op de Islam en met de van oorsprong atheïstische cultuurhistorica **Amanda Kluveld**. Zij hebben zich beiden tot het strenge christendom bekeerd (streng katholiek resp. reformatorisch), en voor de duidelijkheid: los van elkaar. Voor beiden een opmerkelijke ontwikkeling die ze proberen uit te leggen.
- Op het online literatuurmuseum is een verhaal verschenen over **Anna Enquist**, een verhaal over de verwantschap tussen taal en muziek en de discipline die musiceren en schrijven vergt. De taal van muziek klinkt bij haar door in alle genres die ze beoefent.

Te zien op: <http://literatuurmuseum.nl/verhalen/anna-enquist/geen-uiteenscheuren-zo-wreed>

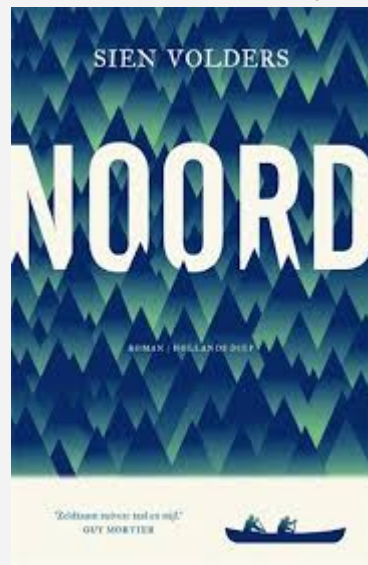
Een themakatern van Letter en Geest in Trouw in november ging over de Nederlandse slavernijgeschiedenis en het nationaal museum dat Amsterdam graag zou willen. Welke verhalen zouden daar verteld kunnen worden? Ik had voor de

januariëbrief meer over 'Slavernij in de letteren' aangekondigd. Dat wordt helaas februari.

Onlangs uitgebrachte titels

- **De verloren familie** van Jenna Blum is een indrukwekkend verhaal over de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog voor een overlever. Het boek bestaat uit drie delen. In elk deel wordt verteld vanuit het perspectief van één van de drie gezinsleden.

- **Kom vrouwen, aangepakt!** is een biografie over de West-Friese ambitieuze arbeidster Trien de Haan-Zwagerman (1891-1986), die al ver in de dertig is als zij besluit haar leven helemaal om te gooien en zich stort in politiek en vrouwenrechten. Het is het bijzondere levensverhaal van een gewone vrouw, waarin bijna een eeuw vaderlandse geschiedenis besloten ligt. Van armoede en klassenstrijd, van onderdrukking en oorlog (ze zat in Ravensbrück), van vrijheid en wederopbouw.

- **Noord** is de debuutroman van de Vlaamse Sien Volders en gaat over Sarah, een jonge zilversmid die vanuit Vancouver naar het uiterste noorden van Canada trekt om daar een levensbepalend besluit te nemen, verblijvend in een geïsoleerde gemeenschap.

Geïnspireerd op de geschiedenis van de Tr'ondëk Hwëch' in indianen.

- **De twaalfjarige bruiloft en andere verhalen** van Maeve Brennan zijn een serie korte (door de VPRO schitterend genoemde) verhalen over de eenzame mevrouw Bagot die hunkert naar aandacht van echtgenoot Martin.

- **Familiestukken** is een selectie (ongedateerde) verhalen van Alice Munro. Ze gaan over moeders en echtgenotes die ergens —voor zichzelf niet heel duidelijk— naar een ander leven verlangen, als actrice, schrijfster, violiste, maar dat verlangen nooit hardop formuleren.

- **Ook getest op vrouwen** van Marek Glezerman wordt aangekondigd met: Wist je dat vrouwen zestig procent

meer kans hebben op bijwerkingen van geneesmiddelen dan mannen? Eeuwenlang zijn artsen ervan uitgegaan dat vrouwen een 'light'-versie van het mannenlichaam zijn en dat je dus prima de geneesmiddelen en behandelmethodes die in hoofdzaak voor mannen worden ontwikkeld op vrouwen kunt toepassen. Pas de laatste twintig jaar groeit het besef dat dit allerminst het geval is, en zelfs gevaarlijk kan zijn. Naar een genderrevolutie in de geneeskunde?

Een aantal heruitgaves de afgelopen tijd:

- **Joke Smit. Biografie van een feministe** van Marja Vuijsje: in 1967 werd haar artikel *Het onbehagen bij de vrouw*, waarin ze ook haar eigen ervaringen als vrouw en als werkende moeder beschreef, het startschot voor de Tweede Feministische Golf in Nederland en richtte Joke Smit de actiegroep Man Vrouw Maatschappij op.

- **Rolien en Ralien** is een 2e heruitgave van Josepha Mendels na *Je wist het toch* en de biografie van Sylvia Heimans over haar. Als Josepha Mendels in december 1942 de vlucht uit bezet Frankrijk over de Pyreneeën begint, zit het manuscript van *Rolien en Ralien* in haar rugzak. Maar haar gids laat haar halverwege in de steek en neemt haar bagage mee.

- **De tuinen van Bomarzo** van Hella Haasse, oorspronkelijk verschenen in 1968, gaat over het 16e eeuwse park in de buurt van Rome met allerlei 'wanstaltige' beelden. Wie heeft ze daar neergezet en waarom? Daar gaat Hella Haasse naar op zoek.

Activiteiten in Utrecht en daarbuiten

- Op 7 januari is de feestelijke bundelpresentatie van Hanneke van Eijkens tweede bundel **Kozijnen van krijt** in houtzaagmolen De Ster in Utrecht. Met optredens van o.a. Nadine Ancher en Esther Jansma.

Meer info: <http://www.literaireladder.nl/evenement/bundelpresentatie-hanneke-eijken/>

- Op 11 januari organiseert Het Literatuurhuis een **winterse editie van de Nacht van de Poëzie**, met de genomineerden voor de VSB Poëzieprijs, die op 25 januari in Den Haag zal worden bekend gemaakt en uitgereikt aan de beste Nederlandstalige dichtbundel van 2017. Dichter des Vaderlands *Ester Naomi Perquin* is een van de nachtpresentatoren en zal o.a. verwelkomen *Marije Langelaar* met **Vonkt**, *Mieke van Zonneveld* met **Leger** en *Charlotte*

van den Broeck met **Nachtroer**. Ook zal optreden het muzikale cabaretduo *Yentl en de Boer*. Over **Vonkt** en **Nachtroer** staan mooie recensies op onze website.

Meer info: <http://www.hetliteratuurhuis.nl/agenda/959/>

- Op 20 januari wordt in Arnhem een symposium gehouden over **Zwangerschap na seksueel misbruik**. Er zal op zoek gegaan worden naar manieren waarop de hulpverlening vrouwen met een verleden van seksueel misbruik die zwanger zijn of willen worden, kan ondersteunen en optimaal voorbereiden. Een verkenning van de problemen, triggers én oplossingen rondom zwangerschap na seksueel misbruik.

Maar info: <http://symposium.hulpverleningnaseksueelmisbruik.nl>

- In het Noord-Veluws Museum in Nunspeet is de tentoonstelling te zien "**Uit de kunst! Kunstenaressen op de noordelijke Veluwe 1880-1950**". Er wordt stilgestaan bij vrouwelijke kunstenaars, die vaak ten onrechte in de vergetelheid raakten of in de schaduw

bleven van

'de grote meesters', o.a. Sientje Mesdag-van Houten, Blanche Douglas Hamilton, Marie Wandscheer, Suze Robertson en Jo Koster. Op 24 januari zal kunsthistorica *Karin Haanappel* een lezing houden over vrouwelijke kunstenaars binnen kunstenaarskolonies. In het verlengde van de tentoonstelling belicht ze de werken en levens van een aantal vrouwen nader.

Meer

info: https://www.museumkaart.nl/SchatkamerDetail.aspx?id=17417&utm_source=emark&utm_medium=email&utm_campaign=campaign-mag-jan-2018-ontdekken&emarkconv=1003F182F1330F15549392F240610F373989738F4475997

Bibliotheek-nieuws

- De **zelfgemaakte scheurkalender** van Sanne Bloem wordt verkocht, ook in onze bibliotheek, voor € 15,- of € 20,-! We hebben er nog een paar.

Op de website <http://zelfgemaaktescheurkalender.nl> vind je allerlei informatie over het maakproces, de bijdragen, verkooppunten etc. Sanne heeft zes van onze 'enorm rijke verzameling recensies' in de scheurkalender opgenomen: *Fuzzie* van Hanna Bervoets (door Hannah Kuipers), *Hier zijn is heerlijk* van Marie Darrieussecq (door Lia Martinali), *Een klein leven* van Hanya Yanagihara door (Kimberly M), *Lila* van Marilynne Robertson (door Litanía de Graaf), de biografie *Andreas Burnier. Metselaar van de wereld* van Elisabeth Lockhorn (door Pien van Leeuwen) en *Briefroman* van Juli Zeh (door Ine van Emmerik). We hadden nog meer recensies klaar liggen, die staan in de wacht voor de volgende keer.

Nieuwe boeken in de bibliotheek

Negroland van Margo Jefferson, *Vrouwen & seks* van Maartje Laterveer, *Zien horen zwijgen* van Sabine van den Berg, *Reddende engel* van Renate Dorrestein, *Krimp* van Justine le Clercq en *Kerstdagen* van Jeanette Winterson.

Nieuwe recensies van deze maand als link bijgevoegd

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/02/de-tere-bloemen-van-het-verstand-door-myrtle-leffring/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/08/de-boom-valt-op-mij-door-ilse-starkenburger/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/13/draad-door-julia-blackburn/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/15/mannen-leggen-me-altijd-alles-uit-door-rebecca-solnit/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/19/de-vlammende-wereld-siri-hustvedt/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2017/12/22/charlotte-salomon-berlijn-als-inspiratie-door-katja-reichenfeld/>

De leenbijdrage voor 2018 is opnieuw vastgesteld op € 25,-. Je kunt hiervoor onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn. Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag over te maken op banknummer NL71 INGB 0009 2669 95 ten name van Stichting Es Scent o.v.v. naam en 'leenbijdrage 2018'. Meer overmaken om de vrouwenbibliotheek extra te ondersteunen mag natuurlijk altijd. Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek.

Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden, de nieuwsbrief is ook te lezen via onze website.

Naast de aangekondigde openingstijden blijft het altijd mogelijk om op afspraak een bezoek te brengen aan de bibliotheek. U bent van harte welkom.

Marjolein Datema

Utrecht, 31 december 2017

'Josepha Mendels' door Sylvia Heimans

Het eigenninnige leven van een niet-nette dame.

Biografe Sylvia Heimans heeft een prachtig boek geschreven over het opmerkelijke leven van Josepha Mendels, de Nederlandse schrijfster die twee periodes - in de jaren '50 en in de jaren '80 - beroemd en bejubeld werd en literaire prijzen won, maar na beide periodes weer werd vergeten. Ze leefde bijna de hele 20^e eeuw (1902-1995). Haar biografie geeft een persoonlijk beeld van de geschiedenis van de 20^e eeuw, een geschiedenis die vooral vanwege de Tweede Wereldoorlog onontkoombaar was en die diepe sporen bij haar achterliet.

De biografie is zeer gedetailleerd, zonder dat de hoeveelheid informatie vervelend wordt. Biografe Sylvia Heimans geeft ruim aandacht aan de inhoud en de betekenis van de boeken van Josepha Mendels. Ze haalt de persoon en de schrijfster opnieuw uit de vergetelheid.

Schrijfster Josepha groeide op in een orthodox joods gezin in de stad Groningen, waar haar vader leraar was en haar moeder huisvrouw met personeel. Het gezin hield zich aan de 613 ge- en verboden van de joodse religie. De spijswetten zorgden in het leven van de jonge Josepha voor een leven van isolement. Verjaardagsfeestjes van vriendinnetjes of andere feestelijkheden buiten het eigen gezin kon ze niet bijwonen, omdat er niets was wat ze mocht eten. De Sabbat, van vrijdagavond na zonsondergang tot en met zaterdagavond na het avondeten en het avondgebed, was in het Joodse gezin gewijd aan rituelen en synagogebezoek. Ze was joods in een christelijke omgeving. In Groningen woonden in de eerste twee decades van de 20^e eeuw niet veel Joodse mensen en de meeste Joodse mensen die er woonden waren niet van het milieu van de familie Mendels. Josepha had twee oudere zusjes, en haar vader hoopte bij haar geboorte op een zoon. Toen hij weer een dochter kreeg was hij diep teleurgesteld. Moeder kreeg acuut een zenuwzinking en verdween voor een paar maanden in een rustoord. In haar verhalenbundel *Welkom in dit leven* (1981) is de beroemde eerste zin: "Mijn nulde verjaardag was heus geen pretje."

Josepha (als zoon zou ze Joseph hebben geheten) werd een kind dat zichzelf moest vermaken en oplossingen moest vinden voor haar eenzaamheid. Ze was fantasierijk en verzong een kameraadje om aanspraak te hebben. Toen ze acht jaar was, schreef ze haar eerste verhaal. Vanaf die tijd wilde ze per se schrijfster worden. Hierover schrijft ze in *Rolien en Ralien* (uitgegeven in 1947), waar een Ralien, die boekentaal spreekt, zich uitdrukt in de derde persoon en in de verleden tijd, het bozige alter ego is van een Rolien, het personage dat op de manifeste Josepha lijkt. Josepha was haar tijd vooruit. Ze beschreef al voor de oorlog een deelpersoonlijkheid of subpersoon, een fenomeen dat pas in de Gestaltpsychologie (1951, boek *Gestalttherapy* van de Amerikaanse psychiater Frederik Perls) ingang vond.

Na haar opleidingen, o.a. tot onderwijzeres, werd ze in 1922 kinderjuffrouw in het geassimileerd Joodse gezin van Maurits Rozelaar, die met zijn vrouw en twee kinderen in Overveen woonde. Joods zijn zonder benauwende regels paste Josepha.

Met Maurits krijgt ze een relatie die tot zijn scheiding leidde. In haar roman *Heimwee naar Haarlem* (1958) gebruikt ze haar eigen ervaringen als kinderjuffrouw en haar relatie als uitgangspunten. Na de scheiding vroeg Maurits Josepha ten huwelijk. Ze zei nee omdat ze het huwelijk als een gevangenis zag: 'Je bent gevangen en je wordt gecommandeerd. Een belachelijk instituut, verouderd, vervelend.' Dat was zeer onconventioneel gedrag ten aanzien van instituut huwelijk in het midden van de dertiger jaren. Josepha zou nooit trouwen. Wel zou zij haar hele leven contact met hem houden, seksueel en financieel.

Haar vader stierf in 1928. Over zijn huwelijk met haar moeder Emma schreef Josepha *Als Wind en Rook* (1950). Vanuit het perspectief van de moeder (in het boek Elisa genaamd), die haar leven van onmacht en toewijding in de roman weet om te buigen naar vrijheid en haar eigen weg gaan. Schrijnend is de werkelijkheid die voor moeder Emma leidde naar haar dood in een concentratiekamp.

In 1926 werd Josepha in Den Haag leidster van het Zwaluwnest, een opvanghuis van de Joodsche Vrouwenraad voor Joodse meisjes, om hen de Joodse tradities en de deugden bij te brengen. Ze gedijde goed in deze functie; met haar creativiteit en kinderlijk enthousiasme runde ze tien jaar met succes deze plek, die voor veel arme en niet ontwikkelde Joodse meisjes het begin werd van een beter leven. Ze vermeed orthodoxie; het werden lessen in maatschappelijk welzijn en gezelligheid. Zij ontmoette er haar vriendin voor het leven Berthe Edersheim.

Ze wilde nog altijd schrijven en in 1936 vertrok ze met een perskaart van het Kamper Nieuwsblad als journaliste naar Parijs. Hier was ze niet joods: 'Ze hebben hier allemaal zo'n scheve rotneus als ik.' Ze had weinig geld, want er werd nauwelijks iets van haar in de Nederlandse kranten geplaatst. Een baantje als gids bij de Wereldtentoonstelling die in 1937 in Parijs werd gehouden, was het begin van haar succes in de journalistiek.

Op grond van haar visum kon ze een keer per drie maanden naar Nederland. Ze bezocht haar familie in februari 1940. Ze werd door allen uitgeleide gedaan. Dat was de laatste keer dat ze haar familie zag.

De oorlog maakte haar weer Joods. Toen ook alle buitenlandse Joden weggevoerd zouden worden, vluchtte ze najaar 1942 naar het zuiden van Frankrijk. En vandaar verder over de Pyreneeën naar Spanje, waar ze in de gevangenis terecht kwam. Een traumatische tocht vol angst, verlatenheid en geschonden vertrouwen. Door tussenkomst van een contact van de ambassade werd ze overgebracht naar Madrid, daarna naar Lissabon voor de oversteek naar Engeland. In Londen kon men voor de Radioluisterdienst van Radio Oranje, spreekbuis voor Koningin Wilhelmina en van de Nederlandse regering in ballingschap, veel journalisten gebruiken. Ze ontmoette in Londen Sadi de Gorter, een Joodse man van dertig jaar, die voor de Franse afdeling werkte. Hij was uit Parijs afkomstig, en had een vrouw en een dochtertje. Ze kregen een verhouding, waarbij ze beiden wisten dat die van tijdelijke aard zou zijn. Hij was haar grote liefde die tot haar dood duurde. In *Je wist het toch* beschrijft ze de relatie van een man en een vrouw, Engelandvaarders tijdens de oorlogsjaren in Londen, die overeenkomsten heeft met haar relatie met Sadi.

De hele oorlog had Josepha zich zorgen gemaakt om het lot van haar moeder en zussen. Na de oorlog bleek dat ze allemaal, net als veel andere familieleden, vermoord waren door de Duitsers. Een onbeschrijflijke leegte kenmerkte die eerste jaren na de oorlog. Ze voerde met Maurits een jarenlang gevecht om teruggave van de bezittingen van de familie. In *Je wist het toch* staat een beschrijving van de melancholie die ze hierover voelde. Melancholie, geen rouw, daar begon ze niet aan.

Na de oorlog gingen Sadi en Josepha beiden naar Parijs terug en zetten hun relatie -in het geheim- voort. Zij wilde graag een kind om de eenzaamheid te bestrijden en haar naam door te geven. In 1948, als ze 46 jaar is, blijkt ze zwanger. Ze was een 'bom-moeder' avant la lettre. Ze had weinig geld en woonde op een kamer. Ze liet haar zoontje Riclau twee jaar verzorgen in een pleeggezin, en pas toen ze eindelijk genoeg geld had voor een eigen huis nam ze hem mee naar huis in Parijs, waar ze bijna de rest van haar leven bleef wonen.

Uitgeverij Querido gaf haar eerste boek *Rolien en Ralien* uit in 1947 en het werd meteen een succes. Een jaar later verscheen *Je wist het toch* (1948) en in 1950 *Als wind en rook*. Ze kreeg veel opdrachten voor artikelen en werd van een aantal bladen vaste correspondent. Ze was bekend en beroemd. In 1950 won ze de Vijverbergprijs. Het was een eerbetoon, maar ze voelde zich eenzaam omdat niemand van haar familie bij de prijsuitreiking was.

Heimwee naar Haarlem over haar relatie met Maurits verscheen (1958). In 1970 verscheen *De speeltuín*, over een Rolien op leeftijd.

Haar grootste bekendheid was voorbij.

Door een biografie over het leven van schrijfster Anna Blaman, waaruit bleek dat Anna Blaman samen met Josepha Mendels aan een roman was begonnen, kwam uitgever Laurens van Krevelen van Meulenhoff, eind jaren '70 in het tijdperk van de Tweede Feministische Golf, Josepha opzoeken in Parijs. Hij vond haar grappig, fris, niet in te delen bij een of andere groep. Ze had een afwijkende visie op het feminisme, maar leefde wel als feministe. Ongetrouwd, bom-moeder, had meerdere relaties -serieel, soms polygaam- en woonde sinds 1958 samen met een vrouw, Berthe Edersheim. *“De maatschappij schrijft mij niets voor. Ik doe alleen waar ik zin in heb. Ik zal sterven als een niet-nette dame.”*

Meulenhoff gaf opnieuw *Wind en Rook* uit, vergezeld van een monografie over haar door Max Nord. Grote interviews met haar verschenen in alle tijdschriften en kranten. Ze was regelmatig te zien op TV, werd vaak op de radio geïnterviewd. Ze was gevat, humoristisch en grillig. In 1982 werd ze Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Ze kreeg als eerste de Anna Bijns Prijs, 'de literaire prijs voor de vrouwelijke stem in de literatuur.'

“Wanneer er een Lieve Heer bestaat moet er toch ook een Lieve Dame zijn.” De bundel *Joelika* (1986) ging over ouder worden, God en sterven (1986). Hierna werd het stiller om haar heen. Publiciteit en bekendheid namen weer af. Meulenhoff bleef nog werk publiceren, vooral in verzamelbundels, zoals in 1985 *Spel is het leven* en in 1988 *Alle verhalen*.

In de jaren '90 hield ze zich bezig met 'het terugvinden van haar Joodse ziel.

Met haar zoon, haar schoondochter en haar kleinzoon ging ze naar Israel, maar ze vond er niet wat ze zocht. Ze voelde zich haar hele leven Joods, al deed ze er na haar jeugd niets mee. Ze werd in de oorlog als Joodse bestempeld en na de oorlog gediscrimineerd. Ze verloor haar familie en vocht voor de teruggave van hun bezittingen.

Berthe overleed in 1993 en Sadi in 1994. Josepha stierf in 1995. Ze maakte dat alles niet meer bewust mee. Dat leek nog het meest op wat ze wilde, namelijk omgekeerd leven: *“Geboren worden als oudere, langzaam terugleven en uiteindelijk verdwijnen in de baarmoeder.”*

De meeste van Josepha Mendels' romans en verhalen zijn goed geschreven en nog steeds origineel. Ik las haar boeken in de 80-er jaren en ben sommige passages nooit vergeten. Ik heb ze nu allemaal herlezen. Het was een bijzondere ervaring om me een paar weken in het werk van Josepha Mendels te verdiepen. Met dank aan biografe Sylvia Heimans, die de biografie met liefde schreef. Ik las de biografie twee keer. Bij de tweede keer onderbrak ik het lezen, zodra er een boek werd genoemd, en (her)las dat. Duidelijk werd wat fictie en wat non-fictie was in het werk van Josepha Mendels. Sommige romans en verhalen werden daar beslist nog boeiender van.

Uitgeverij Cossee heeft naast deze biografie de roman *Je wist het toch*, over de oorlogsjaren in Londen, opnieuw uitgegeven. Bijzonder prettig voor wie nu kennis wil maken met het werk van deze schrijfster.

De biografie en *Je wist het toch* zijn in de vrouwenbibliotheek aanwezig om geleend te worden.

Uitgeverij Cossee Amsterdam, mei 2016

Pagina's 348

ISBN 978 9059 366 572.

Je wist het toch oorspronkelijk uit 1948

Pagina's 224

ISBN 978 9059 366 558

Recensie door Hannah Kuipers, juli 2016

Juni (openings)nieuws

Beste leensters en andere belangstellenden,

Afgelopen maand heeft de Surinaamse schrijfster **Astrid Roemer** de *P.C. Hooftprijs* in ontvangst genomen voor haar hele proza-oeuvre. Het was aanleiding voor de meeste zich literair respecterende media om haar te interviewen en iets over haar te schrijven. Ze had zich al langere tijd teruggetrokken, stond weinig meer in de literaire belangstelling en publiceerde slechts af en toe.

✘ Twee artikelen zijn mij opgevallen: een interview door Annemarie van Niekerk, hieronder in de link, en *De pen is opgedroogd in Suriname* in Trouw over de literatuur in het hedendaagse Suriname, waar nog maar weinig lezers en schrijvers zijn. Tijdens de onafhankelijkheidsstrijd in de jaren 60-70 drukte de literaire wereld een groot stempel op de ontwikkeling in de toenmalige Nederlandse kolonie. Toen Suriname eenmaal onafhankelijk was, vertrok niet alleen *Astrid Roemer* naar Nederland, maar ook andere schrijvers als *Karin Amatmoekrim*, *Chitra Gajadin* en *Joanna Werners*. Inmiddels keert ook een aantal terug, o.a. essayiste en dichteres Karin Lachmissing die in 2013 debuteerde met de bundel *Nergens groeit een boom die haar aarde niet vindt*. Zij noemt angst een van de belangrijkste redenen voor de situatie in de Surinaamse literatuur, m.n. angst voor conflicten. Je moet als Surinamer vooral onvoorwaardelijk achter je land staan. “Daar zouden we los van moeten komen”, zegt ze. Een andere nieuwe schrijversnaam is Iraida van Dijk-Ooft, die in september debuteerde met de roman *Geen weg terug*. Illustratief vertelt ze dat er een half jaar later nog geen enkele recensie is verschenen en geen boekwinkel in Paramaribo het boek verkoopt, terwijl ze zelf na negenmaal herschrijven tevreden is met haar debuut. Het zal de tijdgeest zijn, zegt ze, de sfeer van economische crisis, vriendjespolitiek en een te snelle tevredenheid als verdediging tegen het gebrek aan zelfvertrouwen. Surinaamse schrijfsters die ik nog graag onder de aandacht wil brengen zijn *Cynthia McLeod*, *Ellen Ombre*, en *Bea Vianen*.

Dit voorjaar zijn van *Astrid Roemer* een aantal herdrukken uitgekomen, omdat er niets meer in druk was. Daarnaast was ✘ nieuw het 2e deel van haar autobiografie, *Liefde in tijden van gebrek*, een verslag over de periode dat zij zich had teruggetrokken. Ze schrijft over haar verontwaardiging, haar levenspijn bij de worsteling met een wereld die maar niet wil leren van de geschiedenis en blijft vervallen in herhaling van het kwaad, haar gehechtheid aan landen waar ze komt, haar vrienden en familie en ook over de liefde voor het schrijverschap, de taal en de muziek.

Artikelen: http://www.leesliter.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=708%3Aannemarie-van-niekerk-in-gesprek-met-astrid-h-roemer&catid=66%3Ainterviews&Itemid=213

en <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/4302629/2016/05/18/De-pen-is-opgedroogd-in-Suriname.dhtml>

Juni is elk jaar de maand van het festival van Poetry International en van de thrillers, een combinatie van tegenstellingen in de literaire wereld.

✘ Van 7 t/m 11 juni wordt in Rotterdam het **47e Poetry International Festival** georganiseerd. Dit jaar zal een groot deel zich afspelen in het Ro Theater en rondom de Witte de Withstraat, waar verrassende en uitdagende dichters uit binnen- en buitenland in veel verschillende talen zullen vertellen, voordragen, vertalen etc. Er staan veel vrouwen op de lijst: Laura Accerboni, Aase Berg, Anneke Brassinga, Sonja vom Brocke, Esther Kinsky, Ruth Lasters, Sinéad Morrissey, Barbara Pogacnik, Lisa Robertson, Ann Vickers en Anne Vegter.

Het festivalthema dit jaar is *Newspeak*. Hoe gaan dichters om met allerlei nieuwe taalvormen? Met nieuwe taal die ontstaat door vermenging van talen en culturen in grote steden en op internet? Met slang en de vele citaten op sociale media? Met de ideologische en vervuilde taal van de politiek, reclame en journalistiek?

Op 9 juni zal de jaarlijkse C. Buddingh'-prijs uitgereikt worden voor het beste poëziedebuut van het jaar. Genomineerde vrouwen zijn Sebastiene Postma met **Trappen** en Marieke Rijnveld met **Kalfsvlies**.

Meer info: <http://www.poetryinternationalweb.net/pi/site4/festival/index/nl>

De maand van het **spannende boek** is dit jaar verkort tot twee weken, van 3 t/m 19 juni. De achtergrond ervan is dat ✘ een maand lang spanning en thrillers als thema vasthouden, ondanks de populariteit ervan, voor boekverkopers te veel van het goede is. *Bloed in de polder* is het thema dit jaar, ofwel de Hollandse thriller. Nederland zal de plaats delict zijn. Dat kan een mooie inkijk opleveren in onze eigen samenleving, voor en achter de voordeur. En het kan een heel andere blik werpen op onze Hollandse gezelligheid en tolerantie.

Meer info: <http://www.spannendeboekenweken.nl/>

Nederland is, vergeleken bij bijvoorbeeld Scandinavië, niet erg bekend om zijn thriller-schrijven. Toch zijn er heel wat zo genoemde 'zusters in het kwaad' als *Esther Verhoef*, *Marion Pauw*, *Saskia Noort* en *Simone van der Vlugt*, schrijfsters die meestal wel bekend zijn. Afgelopen twee jaar heeft Hannah Kuipers voor de vrouwenbibliotheek recensies geschreven van 'de betere thriller'. Zij zocht naar schrijfsters die niet alleen een spannende boek met een kloppend plot schrijven, maar ook "met meerdere verhaallijnen, met levensechte personages die zich binnen het verhaal ontwikkelen, met onderwerpen van

algemeen maatschappelijke waarde en met algemeen menselijke problemen, in een goede stijl en met goed taalgebruik. *Krenten uit de thrillerpap.*" Zij was enthousiast over juist heel andere en veel minder bekende schrijfsters als Isa Maron, Jessica Lutz en Violet Leroy. Over hen alle drie heeft ze recensies geschreven, die op onze website te vinden zijn. Van harte aanbevolen.

Weer (te?) veel onlangs uitgebrachte titels:

✘ - Van de Italiaanse Elena Ferrante is het 3e deel van haar vierluik Napolitaanse romans uitgekomen. In **Wie vlucht en wie blijft** zijn de twee meisjes volwassen vrouwen, afkomstig uit een vergelijkbaar sociaal milieu, maar ze leven in heel verschillende omstandigheden. Wat overeenkomt is dat beide vrouwen vechten tegen wat van hen wordt verwacht: berusting in moederschap, onwetendheid en onderwerping. Elena Ferrante, die haar echte identiteit bewust geheim houdt, wordt door velen de hemel in geprezen voor haar prachtige romans over het vrouwelijk bestaan, en over vriendschap en rivaliteit. Een recensie van deel 1 staat op onze website, van deel 2 is die in de maak. <http://vrouwenbibliotheek.nl/2014/03/01/de-geniale-vriendin-door-elena-ferrante/>

✘ - Josepha Mendels . *Het eigenzinnige leven van een niet-nette dame* is een nieuwe biografie geschreven door Sylvia Heimans over schrijfster Josepha Mendels (1902-1995). Ze werd schrijfster nadat ze (als Joodse) na de oorlog terugkwam uit Engeland, waar ze via allerlei (gevaarlijke) omwegen terecht was gekomen. Ze had een groot verlangen naar vrijheid en ongebondenheid, verwerkte dat in haar romans en leefde het daarnaast ten volle uit, ze was bijvoorbeeld een van de eerste bewust ongehuwde moeders (BOM). In 1947 debuteerde ze met *Rolien en Ralien*, een verhaal over de ontluikende lesbische gevoelens van een jong meisje, onbevangen en delicaat verwoord beschreven. De biografie verschijnt tegelijk met een herdruk van **Je wist het toch** een roman over een bijzondere liefde in oorlogstijd in London. Zie ook verderop bij de Schwob leesclub.

✘ - **Winter-Ijsland** van Laura Broekhuysen, met de ondertitel: Mijn eerste jaar in een verlaten fjord. Het zijn poëtische schetsen over het leven in Ijsland nadat ze met haar man naar zijn geboorteland emigreerde. Ze kochten er een huis aan een eenzame baai, met vier hectaren onontgonnen grond.

- **Ik heet Lucy Barton** van de Amerikaanse Elizabeth Strout gaat over de vaak zeer ambivalente en kwetsbare relatie, die tussen moeder en dochter. Lucy Barton is langzaam aan het herstellen van wat een simpele operatie had moeten zijn. Haar moeder, met wie ze in jaren niet gesproken heeft, komt op ziekenbezoek.

✘ - In **Haar goede hand** schrijft ook Marion Bloem over de gecompliceerde haat-liefde relatie tussen zichzelf en haar moeder. Moeder heeft geheugenproblemen en daarom heeft ze de zorg voor haar op zich genomen. Moeder had een moeilijke jeugd, met een jappenkampverleden en de revolutietijd waarin ze veel van haar meisjesdromen heeft moeten opgeven.

- Met **De barones** schreef Janny de Heer een biografische roman over Mijnsje Bezemer, een NSB-kind dat na de oorlog probeerde iets te bereiken in de maatschappij, maar werd eerst door haar gefrustreerde moeder, later door haar manipulerende en tirannieke echtgenoot tegengewerkt.

✘ - De Deense Dorthe Nors (1970) brak internationaal door met de nu vertaalde verhalenbundel **Karateslag**. Ze beschrijft alledaagse levens die een onverwachte wending nemen, en ontleedt het absurde in de menselijke geest. De bundel bevat ook de poëtische novelle **Minna zoekt oefenruimte**.

- **Het geluk van de wijngaard** van de Spaanse Maria Dueñas gaat over een vrouw in de koloniale tijd. Zij leert een schatrijke en weer arm geworden man waar het in het leven om gaat. Het verhaal gaat van de jonge republiek Mexico naar ✘ het prachtige koloniale Havana, en van West-Indië naar Andalusië.

- In **Rachels verzet** van de Nieuw-Zeelandse Julie Thomas staat een jonge vrouw vlak voor de Tweede Wereldoorlog haar baby af. Het boek onthult meer van de schrijvende geschiedenis van de familie Horowitz. Het is een apart te lezen vervolg op *De jongen, de viool en de meester*.

En er waren meerdere debuten afgelopen maand:

- Edith Tulp richtte in 2008 richt de FairPen Foundation in Oeganda op. In **De bushsoldaat** controleren twee vrienden, ✘ een Nederlander en een Oegandees de door Nederland gesubsidieerde ontwikkelingsprojecten in het Afrikaanse land en registreren elke onregelmatigheid. De vriendschap echter komt zwaar onder de druk te staan als een voormalig kindsoldaat in aanraking komt met Amerikaanse evangelisten die hem ervan overtuigen de 'zieke ideologie' van de homoseksualiteit te

bestrijden.

✘ - **De plantrekkers** van Heleen Debruyne is een tragikomische roman, waarin verschillende mensen en nationaliteiten samenkomen in een Vlaams provinciestedje met een overschot aan verkeersdrempels. Er ontstaan grote problemen in kleine ruimtes, waarbij het grootste probleem de zelfbegoocheling van de mens is.

- In **Winternabijheid** van Mirna Funk vertegenwoordigt Lola de stem van een jonge Joodse generatie en ze vertelt over het leven tussen Berlijn en Tel Aviv, tussen feesten en de oorlog in Gaza. Een emotionele, hedendaagse roman vol tegenstrijdigheden, angsten en vreugde, en tegelijk een zeer actueel en politiek boek.

- **Niemand is verloren** van de Amerikaanse Catherine Lacey sloeg in Amerika in als een bom en werd daar beschouwd ✘ als een van de beste boeken van het jaar. De jonge vrouw Elyria besluit op een dag om zonder iemand iets te vertellen een ✘ enkele reis naar Nieuw-Zeeland te boeken en daarmee haar man, haar werk en het hele New Yorkse leven achter zich te laten. Kan iemand verloren zijn?

- In **Dinsdagnachten in 1980** van de eveneens Amerikaanse Molly Prentiss herleven de jaren 80 in New York. Binnen de loop van een jaar zullen de levens van drie mensen (een recensent, een schilder en een muze) dramatisch veranderen, als het lot hen dwingt hun relatie tot elkaar en de kunst opnieuw te definiëren. "Je krijgt zin om in het vliegtuig te stappen", las ik in een recensie.

Activiteiten in Utrecht en daarbuiten

Op 4 en 5 juni organiseert Salon Saffier een voorstelling over het leven en werk van de Amerikaanse dichteres **Emily Dickinson (1830-1886)** ✘. Het is een ode samengesteld aan de hand van haar gedichten, brieven en biografische gegevens. De titel *Teruggeroepen* is ontleend aan een kort briefje dat ze schreef aan haar lievelingsnichten, *Called back*. Dood en eeuwigheid zijn haar voornaamste onderwerpen, maar ook lof op de natuur en de liefde. Haar gedachten en vergelijkingen zijn origineel en tijdloos, en daardoor ook nu nog actueel en oorspronkelijk. In de voorstelling zullen gedichten en briefteksten afgewisseld worden met 'Lieder ohne Worte' van Felix Mendelssohn. Zie ook vorige nieuwsbrief.

Meer info: <http://www.salonsaffier.nl/Programma+informatie.php?id=247&nav=2>

✘ - De eerste editie van het Schwob-leesclubfestival afgelopen januari was geslaagd. Op 19 juni volgt in Utrecht een tweede, en na de zomer doen ook Maastricht en Groningen mee. Op 8 verschillende locaties zullen leesclub-bijeenkomsten plaatsvinden, waar 8 verschillende mooie maar vergeten klassiekers besproken zullen worden. Het zijn moderne klassiekers uit de 20e eeuw, die om verschillende redenen nooit eerder in het Nederlands zijn verschenen, of al lang niet meer verkrijgbaar waren, o.a **Je wist het toch** van Josepha Mendels, **De ontdekking van de wereld** van Clarice Lispector en **Kind van alle landen** van Irmgard Keun. Meer info: <http://www.hetliteratuurhuis.nl/agenda/797/>

- Op 22 juni organiseert Savannah Bay het jaarlijkse **Uit de boekenkast**, als onderdeel van het Midzomergracht festival. ✘ Drie talentvolle jonge schrijfsters (*Hanna Bervoets, Niña Polak en Maartje Wortel*) gaan met elkaar in gesprek over hun eigen werk, en over dat van Andreas Burnier. Wat kan Andreas Burnier betekenen voor de huidige generatie schrijvers? Ook Andreas Burnier-biografe Elisabeth Lockhorn praat mee.

Meer info: http://www.savannahbay.nl/index.php?agenda_id=289&pageid=7

✘ - Een tweetal lezingen van de Vrije Academie: op 24 juni houdt Karin Braamhorst een lezing over **Catharina de Grote**, 'Europa's grootste keizerin. Ze werd als 14-jarige Duitse prinses uitgehuwelijkt aan tsaar Peter III die ze met een coup na een half jaar tsarentroon aan de kant zette. Ze was een verlicht despote die veel hervormingen tot stand bracht en ook een groot kunstliefhebster. De lezing hoort bij een grote tentoonstelling over haar levensverhaal in de Hermitage Amsterdam (vanaf 18 juni). Op 11 juni is er in Hilversum weer een lezing over vrouwelijke filosofen door Frederique Petit.

Meer

info: https://www.vrijeacademie.nl/5649/uitgebreid-zoeken/lezing-catharina-de-grote/?utm_source=clang&utm_content=656950-443140&utm_medium=email&utm_campaign=06.023+29-05-2016+zo

en: https://www.vrijeacademie.nl/4234/uitgebreid-zoeken/studiedag-grote-vrouwelijke-filosofen/?utm_source=clang&utm_content=656950-443140&utm_medium=email&utm_campaign=06.023+29-05-2016+zo

- Op 29 juni is er op de luchtplaats van de voormalige gevangenis aan het Wolvenplein (Utrecht) een literaire voorstelling ✘ over het gevangenisleven, **De gevangenismonologen**. Schrijfsters Christine Otten en Manon Uphoff hebben verhalen van ex-gevangenen omgewerkt tot monologen. Ze geven een blik in een wereld die de meesten van ons niet kennen, met

verhalen die doorgaans verborgen blijven. Met poëzievoordrachten, o.a. van Ester Naomi Perquin, en de mogelijkheid tot vragen stellen aan ex-gevangenen.

Meer info: <http://www.hetliteratuurhuis.nl/agenda/795/>

 - Ook op 29 juni eert Introdans in de stadsschouwburg van Utrecht de choreografe **Lucinda Childs**. Ze staat bekend als een van de grand old ladies van de moderne dans en onderscheidt zich met een bewegingsstijl die geheel eigen is: altijd abstract, bijna mathematisch en - ook door de eigen manier waarop ze de muziek gebruikt - erg moeilijk om te dansen. Een aantal van haar 'mooiste parels' zullen worden uitgevoerd.

Meer

info: https://www.stadsschouwburg-utrecht.nl/programma/?maand=2016-06&p=3#modal=/programma/5396/Introdans/End_of_Season_Leve_Lucinda/

- Nog slechts t/m 5 juni is er in de Kunsthal in Rotterdam een tentoonstelling over de relatief onbekende **Sara Swart**: **Fatale kunst**. Aan de hand van schilderijen en beelden zowel uit haar collectie van andere kunstenaars als uit haar eigen werk wordt een beeld van haar wereld geschetst. Haar belangstelling ging uit naar alle mogelijke kunstdisciplines en ze werd 'muze van de tachtigers' genoemd door haar vriendschap met vele kunstenaars die zij ondersteunde.

Meer info: <http://www.kunsthal.nl/nl/tentoonstellingen/fatale-kunst/>

Bibliotheek-nieuws

- In september zal het nieuwe seizoen beginnen van de **leesgroep** en van de **poëziegroep**. De definitieve plannen zullen in de volgende brief bekend zijn.

Zoals het er nu naar uitziet, zijn beide groepen behoorlijk vol, en is er nauwelijks/geen plaats voor 'instromers'. Maar, we kunnen wel nieuwe groepen starten. De huidige leesgroep is op vrijdagmiddag, een (donderdag?)avondgroep zou een goede mogelijkheid kunnen zijn. De poëziegroep is op woensdagavond, een middaggroep zou daar een aanvulling kunnen zijn. Als je belangstelling hebt om deel te nemen aan een nieuwe lees- of poëziegroep, wil je dat dan laten weten via info@vrouwenbibliotheek.nl

- Het catalogiseren op de vrijdag wordt nog steeds vervolgd. Dat betekent dat de bibliotheek voorlopig regelmatig op vrijdagmiddag open zal zijn. Voor de meest recente informatie hierover de kalender op onze

website: <http://vrouwenbibliotheek.nl/kalender/>

Nieuwe boeken in de bibliotheek

De gelukkigen van Kristine Bilkau, *Overal vogelzang* van Evie Wyld

Nieuwe recensies van deze maand als link bijgevoegd

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2016/05/17/de-hemel-boven-parijs-door-bregje-hofstede/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2016/05/21/de-komst-van-de-wolven-door-sarah-hall/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2016/05/09/alles-verandert-door-kristien-hemmerechts/>

<http://vrouwenbibliotheek.nl/2016/05/26/naar-het-licht-door-elina-hirvonen/>

De leenbijdrage voor 2016 is opnieuw vastgesteld op € 25,-. Je kunt hiervoor onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn. Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag over te maken op banknummer NL71 INGB 0009 2669 95 ten name van Stichting Es Scent o.v.v naam en 'leenbijdrage 2016'. Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek.

Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden, de nieuwsbrief is ook te lezen via onze website.

Naast de aangekondigde openingstijden blijft het altijd mogelijk om op afspraak een bezoek te brengen aan de bibliotheek. U bent van harte welkom.

Marjolein Datema

Utrecht, 30 mei 201